

**SECTION 5
ADMINISTRATIVE LAW AND PROCESS;
FINANCIAL LAW; INFORMATION LAW**

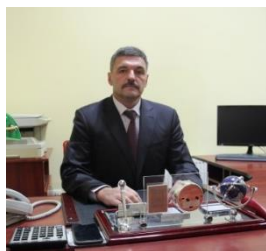
**СЕКЦІЯ 5
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС;
ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО**

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/Legalthorizons.2018.i13.p48>

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ¹

Гаруст Юрій Віталійович,
доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Каріх Ігор Володимирович,
директор науково-консультаційного центру правових досліджень,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

Виходцева Ольга Миколаївна,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет

В статті проводиться теоретичне дослідження поняття «економічна безпека». Здійснюється аналіз юридичної літератури з даної тематики. Зазначається, що на даний час законодавчого визначення поняття «економічна безпека» немає. Визначено суб'єкти, об'єкти та завдання економічної безпеки в системі її правового забезпечення. Теоретичною базою дослідження стали сучасні наукові підходи до систематизації нормативно-правових актів, що регламентують забезпечення економічної безпеки держави. В статті зазначається, що правовою основою забезпечення економічної безпеки держави є сукупність нормативно-правових актів, які мають встановлювати та регулювати відносини між усіма суб'єктами забезпечення економічної безпеки. Проаналізовано нормативно-правове регулювання діяльності державних суб'єктів в сфері забезпечення економічної безпеки держави. Встановлено, що систему нормативно-

¹ Робота виконана в рамках проекту №0118U003582

правових актів, що регламентують забезпечення економічної безпеки та визначають правовий статус органів державної влади, як суб'єктів її забезпечення, складають: Конституція України, Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, Стратегія національної безпеки України, закони України та інші нормативно-правові акти у сфері регулювання відносин з забезпечення економічної безпеки держави. Аналіз наукової літератури дозволив встановити, що в нормативно-правових актах не передбачається надання державним органам спеціальних повноважень в системі забезпечення економічної безпеки держави, що свідчить про недосконалість процесу захисту економічних інтересів держави. Визначено, що правове забезпечення економічної безпеки держави не є досконалим й знаходиться в стані трансформації. Зроблено висновок, що в Україні існує необхідність розроблення спеціального правового інструментарію та прийняття відповідного нормативно-правового акту щодо забезпечення економічної безпеки, що стало б надійною основою подальшого розвитку України.

Ключові слова: економічна безпека, забезпечення економічної безпеки держави, нормативно-правове регулювання, нормативно-правовий акт.

Harust Y.V., Karih I.V., Vykhodtseva O.M. The legal basis for the economic security of Ukraine. The article presents the theoretical research of the definition of "economic security." The analysis of juridical literature on this subject is carried out. It is noted that at present time there is not adopted the legislative definition of the "economic security". The subjects, objects and tasks of economic security in the system of legal support are defined in the article. The theoretical basis for the study is modern scientific approaches to systematizing of the regulatory acts that govern the provision of the state's economic security. It is proved in the article that the legal basis for ensuring the economic security of the state is a set of legal acts that should establish and regulate relations between all subjects of ensuring economic security. It is analyzed the legal regulation of the activities of state entities in the sphere of ensuring the economic security of the state. It was determined that the system of regulatory legal acts that govern the provision of economic security and determine the legal status of state bodies as subjects of its security are: the Constitution of Ukraine, the Concept of National Security in the financial sector, the National Security Strategy of Ukraine, the Laws of Ukraine and other regulatory legal acts in the sphere of regulation of relations to ensure the economic security of the state. Analysis of the scientific literature made it possible to find out that the regulatory legal acts do not provide the special powers to state bodies in the system of ensuring the economic security of the state, indicating the imperfection of the process of protecting the economic interests of the state. It was determined that the legal support of the economic security of the state is not perfect and it is in the transformation process. It is concluded that in Ukraine there is a need to develop special legal instruments and the adoption of an appropriate regulatory act to ensure economic security, which would be a reliable basis for the further development of Ukraine.

Keywords: economic security, providing of economic security of the state, normative and legal regulation, legal act.

Забезпечення економічної безпеки країни це гарантія незалежності країни, умова її стабільності. Стійкий розвиток національної економічної системи нерозривно пов'язаний з економічною безпекою. Тому забезпечення достатнього рівня економічної безпеки є важливим завданням державної влади.

Метою статті є аналіз вітчизняних нормативно-правових актів, що регламентують забезпечення економічної безпеки держави та визначають правовий статус органів державної влади, щодо забезпечення економічної безпеки. Дослідженням цих питань займалися багато вітчизняних

науковців в тому числі В.І.Монтіян, С.І.Лекарь, Л.С.Шевченко, М.М.Єрмошенко, В.Ортинський та інші. Однак питання правового забезпечення економічної безпеки нашої країни залишається актуальним, особливо враховуючи глобальну економічну кризу в якій перебуває економіка України.

В дослідженнях українських науковців приділяється багато уваги визначенню самого поняття «економічна безпека». Так, М.М.Єрмошенко визначає, що економічна безпека країни є ніщо інше, як такий стан економічного механізму країни, який характеризується

збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери.

[1] В протиположності йому Л.С. Шевченко в своїх наукових роботах доводить, що поняття економічної безпеки держави перш за все означає захищеність усіх рівнів економіки країни від небезпечних дій, що можуть бути як наслідком свідомого впливу будь-якого чинника, так і стихійним впливом ринкових сил. [2]

Вчені-економісти зазначають, що основним критерієм економічної безпеки є здатність економіки країни зберігати та підвищувати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз та в довгостроковій перспективі забезпечувати економічну незалежність (фінансову, сировинно-ресурсну, інноваційну тощо); економічну стабільність (рівень розвитку, що гарантує відчуття безпеки сьогодні та в майбутньому); економічний розвиток (інноваційно-інвестиційна активність, реструктуризація, фінансове оздоровлення). [3]

Визначень поняття «економічна безпека» в сучасній науці існує безліч, але законодавчого визначення це поняття в Україні до цих пір не має. Зрозуміло, що економічна безпека держави не існує сама по собі, а тісно пов'язана з економічною безпекою людини та міжнародною економічною безпекою. Держава має дбати про забезпечення економічної безпеки для своїх громадян, для себе та світового співтовариства. Тому перед нею стоїть надзвичайно важливе завдання — пов'язати та погодити інтереси кожного громадянина з інтересами держави, а також з інтересами світового співтовариства. [2, с. 12]

Як цілісна система економічна безпека має свої об'єкти та суб'єкти. Суб'єкти забезпечення економічної безпеки це державні та місцеві органи виконавчої і законодавчої влади: міністерства, відомства, правоохоронні органи, комерційні і некомерційні організації, громадські організації, окремі громадяни, які організують захист об'єктів безпеки. Об'єкти це те, що безпосередньо потребує захисту і на що спрямовані дестабілізуючі дії. Треба відмітити, що економічна безпека держави має, як власний об'єкт- економічну (фінансову) систему, так і об'єкти на стику з іншими можливими сферами: екологічною, інформаційною, демографічною, енергетичною та інші.

Тому основними завданнями економічної безпеки стає забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, подолання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки, зменшення дефіциту

бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту і підвищення якості життя населення, стабілізація національної валюти, підвищення конкурентоспроможності економіки. [4]

Система забезпечення економічної безпеки має своє правове забезпечення. Сукупність нормативно-правових актів мають встановлювати та регулювати відносини між усіма суб'єктами забезпечення економічної безпеки, визначати їх права, обов'язки, відповідальність, встановлювати порядок створення, застосування сил і засобів забезпечення економічної безпеки країни. [5]

Враховуючи це, систему нормативно-правових актів, що регламентують забезпечення економічної безпеки та визначають правовий статус органів державної влади як суб'єктів її забезпечення складають: Конституція України, Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері та Стратегія національної безпеки України, закони України «Про національну безпеку України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про Раду національної безпеки і оборони», податкове та валютне законодавство, законодавство про приватизацію, банкрутство, зовнішньоекономічну діяльність, Бюджетний, Митний, Податковий, Господарський, Цивільний, Кримінальний кодекси України; укази та розпорядження Президента України; постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; загальнодержавні принципи і норми міжнародного права, міжнародні договори України та інші нормативно-правові акти у сфері регулювання відносин з забезпечення економічної безпеки держави.

Конституційні норми володіють найвищою юридичною силою і слугують верхнім рівнем ієрархії досліджуваної системи законодавства. В Конституції України, чітко зазначено, що поряд із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу (ст. 17). Керівництво у сферах національної безпеки і оборони відповідно Конституції України здійснює Президент України, який забезпечує державну незалежність та національну безпеку. Статтею 107 Конституції передбачено створення спеціального органу Ради національної безпеки і оборони України, функціями якого є координація і контроль діяльності органів виконавчої влади у сфері забезпечення національної, зокрема економічної безпеки держави. [6]

Важливою групою джерел забезпечення

економічної безпеки є закони. Особливе місце в системі правових актів займають Закони України «Про національну безпеку України», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», «Про Раду національної безпеки і оборони» та інші. Законом України «Про Раду національної безпеки і оборони» визначено правові засади організації та діяльності головного координуючого органу з питань національної безпеки, встановлено його склад і структуру, компетенцію і функції. Згідно ст.3 даного закону, функціями Ради національної безпеки і оборони є: внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час; координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.[7] У структурі апарату Ради національної безпеки і оборони України створена Служба з питань економічної, соціальної та енергетичної безпеки й Служба з питань забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади у сфері національної безпеки. Як бачимо, діяльність цих служб безпосередньо спрямована на забезпечення координації і контролю органів виконавчої влади у сфері економічної безпеки.[8]

В 2003 році був прийнятий закон «Про основи національної безпеки України», який визначав об'єкти, суб'єкти забезпечення національної безпеки, пріоритети національних інтересів, загрози національним інтересам і національній безпеці, зокрема в економічній сфері. На сьогодні цей закон втратив чинність у зв'язку з прийняттям 21 червня 2018 року ВР України Закону «Про національну безпеку України». Ним визначаються основи та принципи національної безпеки і оборони, цілі та основні засади державної політики, розмежовуються повноваження державних органів у сферах національної безпеки і оборони, створюється основа для взаємодії органів державної влади, функції яких стосуються національної безпеки і оборони. [9] Але закон приділяє більше уваги оборонній безпеці, а питанням суто економічної безпеки приділено недостатньо уваги.

Особливе місце в системі актів щодо забезпечення економічної безпеки займають програмні документи – стратегії, концепції, доктрини, що становлять систему офіційно прийнятих у державі поглядів, оскільки є

установчими.[10] До цих документів належать: Стратегія сталого розвитку «Україна–2020», Стратегія національної безпеки України, Концепція забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.

Важливим документом з планування розвитку системи забезпечення національної, зокрема економічної безпеки України, є Стратегія національної безпеки України. Стратегія національної безпеки України схвалюється рішенням Ради національної безпеки і оборони України і затверджується указом Президента України. Стратегія національної безпеки України є основним документом довгострокового планування, яким визначаються основні напрями державної політики у сфері національної безпеки. Стратегія спирається на систему політичних установок держави щодо забезпечення національної безпеки та захисту національних інтересів України. Вона характеризує пріоритетні напрями у галузі внутрішньої та зовнішньої політики держави: удосконалення політичної системи; оптимізація державного управління; об'єднання зусиль і ресурсів для соціально-економічного розвитку держави; розширення можливостей держави в галузі оборони та безпеки; розвиток нових технологій і підвищення конкурентоспроможності національної економіки; підвищення рівня якості життя громадян. У Стратегії сформульовано оцінку внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці та стратегічних ризиків, що стримують вплив на сталий розвиток держави.

Однією з основних цілей стратегії є забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку.

Досягнення визначених цілей потребує: зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України;

якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки і оборони України;

нового зовнішньо-політичного позиціонування України у світі в умовах нестабільності глобальної системи безпеки.

Однією з загроз, стратегія визначає економічну кризу, виснаження фінансових ресурсів держави, зниження рівня життя населення, що призвело до існування:

- монополюльно-олігархічної, низько-технологічної, ресурсно-

витратної економічної моделі;

- відсутності чітко визначених стратегічних цілей, пріоритетних напрямів і завдань соціально-економічного, воєнно-економічного та науково-технічного розвитку України, а також ефективних механізмів концентрації ресурсів для досягнення таких цілей;

- високого рівня "тінізації" та криміналізації національної економіки, кримінально-кланової системи розподілу суспільних ресурсів;

- деформованого державного регулювання і корупційного тиску на бізнес;

- надмірної залежності національної економіки від зовнішніх ринків;

- неефективного управління державним боргом;

- зменшення добробуту домогосподарств та зростання рівня безробіття;

- активізація міграційних процесів унаслідок бойових дій;

- руйнування економіки та систем життєзабезпечення на тимчасово окупованих територіях, втраті їх людського потенціалу.

Ключовою умовою нової якості економічного зростання стратегії проголошує забезпечення економічної безпеки шляхом:

- деолігархізації, демонополізації і дерегуляції економіки, захисту економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

- ефективного застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів;

- залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки, зокрема в енергетичний і транспортний сектори, як інструменту забезпечення національної безпеки;

- підвищення стійкості національної економіки до негативних зовнішніх впливів, диверсифікації зовнішніх ринків, торговельних та фінансових потоків;

- забезпечення цілісності та захисту інфраструктури в умовах кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці;

- ефективного використання бюджетних коштів, міжнародної економічної допомоги та ресурсів міжнародних фінансових організацій, дієвого контролю за станом державного боргу;

- стабілізації банківської системи, забезпечення прозорості грошово-кредитної політики та відновлення довіри до вітчизняних фінансових інститутів;

- системної протидії організованій економічній злочинності та "тінізації" економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності та водночас консолідації інституційних

спроможностей фінансових, податкових, митних та правоохоронних органів, виявлення активів організованих злочинних угруповань та їх конфіскації. [11]

Метою Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» є впровадження в Україні європейських стандартів життя. Задля цього Стратегія передбачає реалізацію таких реформ та програм розвитку держави:

- дерегуляція та розвиток підприємництва;

- програма розвитку малого та середнього бізнесу;

- податкова реформа;

- реформа захисту економічної конкуренції;

- реформа корпоративного права;

- реформа фінансового сектору;

- реформа ринку капіталу та інші.

Нормативно-правове та організаційне забезпечення реалізації Стратегії має здійснюватися шляхом розроблення та прийняття в установленому порядку відповідних нормативно-правових актів, щорічних планів дій реалізації цієї Стратегії, моніторингу стану їх виконання. [12]

Метою Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері є визначення основних засад та напрямів державної політики щодо забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері; визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечення ефективного функціонування національної економіки та економічного зростання держави. Дана концепція окреслює загрози та завдання по підтримці безпеки в різних сферах фінансової системи: в бюджетній сфері, в сфері управління державним боргом, гарантованим державою боргом та боргом корпоративного сектору, в податковій сфері, у сфері фінансів реального сектору економіки, у банківській сфері, у сфері функціонування валютного ринку, у сфері функціонування фондового ринку. [13]

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики економічного розвитку є Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Згідно з положенням про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України до його основних завдань належить забезпечення формування та реалізація: державної політики економічного і соціального розвитку; державної цінової політики; державної промислової політики; державної політики у сфері розвитку підприємництва. Мінекономрозвитку відповідно

до своїх завдань:

- проводить аналіз стану та тенденцій економічного і соціального розвитку України, секторів та галузей економіки, адміністративно-територіальних одиниць, розробляє пропозиції щодо основних напрямів розвитку та реформування економіки;

- здійснює державне прогнозування економічного і соціального розвитку України;

- готує разом з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, а також Національним банком прогнози економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди;

- визначає економічні засади демографічного і соціального розвитку;

- проводить аналіз стану конкурентоспроможності національної економіки, визначає напрями діяльності і розробляє заходи щодо підвищення її рівня;

- проводить аналіз впливу інструментів валютно-курсової, грошово-кредитної політики на розвиток економіки, розробляє пропозиції щодо підвищення ефективності їх використання для досягнення економічного зростання. [14]

З метою визначення рівня економічної безпеки держави Міністерство економічного розвитку і торгівлі України було впроваджено Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки. Ці методичні рекомендації базуються на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки з виявленням потенційно можливих загроз. Розрахунки здійснюються двічі на рік на підставі офіційних даних статистичного обліку Держстату, Нацкомфінпослуг, Міненергougілля, Мінфіну і Національного банку та експертних оцінок, у тому числі рейтингових звітів міжнародних неурядових організацій. Методичні рекомендації мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер. [15]

Бачимо, що державний механізм забезпечення економічної безпеки складається з вищих органів державної влади, центральних органів державної влади, правоохоронних органів, місцевих державних адміністрацій, на які покладаються відповідні функції із забезпечення економічної безпеки держави у межах їх компетенції.

Нормативно-правова база, що визначає основи їх правового статусу та закріплює правові засади їх діяльності у сфері забезпечення економічної

безпеки держави складається з: Конституції України, політико-правових документів програмного характеру - Стратегії національної безпеки України, законів «Про основи національної безпеки», «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» та інших, а також низки підзаконних нормативних актів.

Але в жодному з зазначених нормативно-правових актів не передбачено чіткого надання державним органам повноважень у сфері захисту економічних інтересів держави, не визначено також їх місця в системі забезпечення економічної безпеки держави. Тому очевидно, що система забезпечення безпеки держави та його нормативно-правовий механізм потребують вдосконалення.[5]

Подальший розвиток нашої країни та входження її як рівноправного члена до світового співтовариства передбачає необхідність створення ефективної системи забезпечення економічної безпеки, що може служити гарантом суверенітету і незалежності. Достатній рівень економічної безпеки досягається здійсненням послідовної державної політики. Але на даний час, можна зробити висновок, що правові основи забезпечення безпеки України ще не визначені й представлені тільки програмними документами.

Звичайно, такі документи як Стратегія національної безпеки України, Концепція національної безпеки України, будучи документами декларативного характеру, визначають загальні цілі, пріоритети та завдання у сфері забезпечення достатнього рівня національної, у тому числі економічної безпеки. На жаль, не дають визначення правових основ запобігання та боротьби з економічними правопорушеннями, не визначають завдань, функцій та повноважень державних органів у реалізації політики з забезпечення економічної безпеки держави. Бачимо, що правова основа забезпечення економічної безпеки України знаходиться в стані трансформації й становлення.

Тому наразі необхідно прийняття нормативно-правового акту, який би став надійною основою забезпечення економічної безпеки України, зокрема надав чітке визначення поняття «економічна безпека», встановив чітку структуру й функціональне розмежування повноважень державних органів, що забезпечують економічну безпеку держави.

Література :

1. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство : наук. моногр. / Микола Миколайович Єрмошенко, Кіра Сергіївна Горячева. – К. : Національна академія

- управління, 2010. – 232 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nam.kiev.ua/files/publications/978-966-8406-52-2-monog.pdf>
2. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. — Х.: Право, 2009. — 312 с.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/MONOGRAFIJ_2010/Shevchenko_2009.pdf
3. Сак Т.В.Економічна безпека України: поняття, структура, основні тенденції.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3155/3/sak.pdf>
4. Мандзіновська Х. О. Економічна безпека держави: сутність, складові елементи і проблеми забезпечення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nz.uad.lviv.ua/static/media/2-53/19.pdf>
5. Лекарь С.І. Нормативно-правове забезпечення діяльності органів державної влади як суб'єктів економічної безпеки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=21312>
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР Верховна Рада України.. [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page2>
7. Закон України Про Раду національної безпеки і оборони України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>
8. Положення про Апарат Ради національної безпеки і оборони України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rmbo.gov.ua/content/aparat.html>
9. Закон України про національну безпеку України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
10. Ортинський В. Аналіз нормативно-правової основи забезпечення економічної безпеки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5623/vnulpurn20168553.pdf>.
11. Стратегія національної безпеки України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
12. Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020".[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
13. Про схвалення Концепції забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2012-%D1%80>
14. Положення про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF>
15. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» (Наказ Мінекономрозвитку України від 29.10.2013 № 1277) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=cf1a6236-2e54-49b5-9d46-894a4bcd481>.